

Історико-правовий дискурс розвитку підготовчого провадження в цивільному процесі

М. М. Шаповал,
аспірант Сумського національного
аграрного університету

Висвітлюються історичні аспекти становлення підготовки цивільних справ до судового розгляду як стадії цивільного процесу. Зазначається, що перші ЦПК УРСР підготовку справи до судового розгляду як стадію цивільного процесу прямо не згадували. Однак закон побічно підтверджував можливість здійснення низки процесуальних дій, що мають підготовчу природу. ЦПК УРСР 1963 року уперше нормативно виокремив підготовку цивільних справ до судового розгляду як самостійну стадію цивільного процесу.

ЦПК України 2004 року принципово відрізнявся від попереднього ЦПК структурою, змістом процесуальних норм, запровадженням нових процедур, розширенням процесуальних прав учасників процесу і гарантій їх забезпечення. Редакція Закону України № 2147- VIII від 3 жовтня 2017 року запровадила низку змін у процедури підготовки справи, знову зробивши затребуваною дискусію про завдання цієї стадії провадження й зміст цивільних процесуальних дій.

Ключові слова: підготовка цивільних справ до судового розгляду, суд, учасники процесу, позовне провадження, стадія цивільного процесу.

Shapoval Mykola. Historical and legal discourse of development preparatory proceedings in civil proceedings

The article is devoted to the historical aspects of the formation of the process of preparing civil cases for trial as a stage of civil proceedings. It is noted that at various times Ukrainian lands were forced to be part of numerous state entities, feeling a constant desire to eradicate the whole national and to lose the identity of the Ukrainian people.

Since Ukraine's return to statehood, it has become necessary to form an independent judiciary. The CPC of Ukraine of 2004 was fundamentally different from the previous CPCs in terms of structure, content of procedural norms, introduction of new procedures, extension of procedural rights of participants of the process and guarantees of their provision. The wording of Law No. 2147-VIII of October 3, 2017, introduced a number of changes to the procedures for preparation of the case for consideration and again made relevant the debate on the tasks of this stage of the proceedings and the content of the civil procedural actions.

Key words: preparation of civil cases for trial, court, participants in the process, lawsuit, stage of the civil process.

Історичний аналіз є однією з найважливіших складових сучасних правових досліджень. Він допомагає досліднику відтворити логічний ланцюжок подій і фактів минулого, з'ясувати за змістом історичних пам'яток права сутність державно-правових інститутів у різні періоди часу, простежити логіку становлення держави і права, виявляючи закономірності їх сучасного розвитку. Історичний зріз вивчення дозволяє не тільки не забувати грубі помилки та прорахунки минулого, він застерігає від можливості їх повторення в майбутньому, служить надійною методологічною основою вивчення правових явищ, надаючи наочні приклади проведення успішних законодавчих реформ і розквіту української державності.

Підготовка цивільних справ до судового розгляду як стадія цивільного процесу пройшла тривалий шлях становлення. Цей шлях, відбиваючи еволюцію уявлень про судові процедури, сприяє пізнанню сутності форм цивільного судочинства в знакові періоди розвитку нашої держави. Вважаємо, що не без підстав О. В. Гетманцев писав, що питання історичної періодизації становлення і розвитку цивільного процесуального законодавства на території сучасної України вимагають системного й детального аналізу¹.

При цьому зазначимо, що існують об'єктивні труднощі опису всіх процесів і змін, які відбувалися у вітчизняній правовій системі й стосувалися цивільного судочинства. Так уже трапилося, що українські землі в різні проміжки часу змушені були перебувати у складі численних державних утворень, відчуваючи постійне бажання викорінення всього національного і втрати українським народом своєї самобутності. Однак, які б не були особливості розвитку правової системи на українських землях, вбачається, що не буде помилкою вважати, що початок формування класичної форми цивільного процесу датуються IX-X століттями – періодом становлення права Київської Русі.

Власне, звичаї і сформували перші уявлення про примирну природу судової процедури, змагання сторін і тягар доказування своєї правоти. На думку дослідників, суд громади як найбільш давній судовий орган судив згідно зі звичаями. Цьому сприяла й обов'язкова участь у суді так званих «добрих людей»².

Закономірно, що із плином часу звичаї стали основою давньоруського права. Першим зводом звичаєвого права у слов'ян прийнято називати Руську Правду, яка, закріплюючи єдність кримінального й цивільного процесу, ґрунтувалася на самозахисті й самоуправстві як формах і про-

¹ Гетманцев О. В. Формування та розвиток цивільного процесуального законодавства в Україні: питання історичної періодизації. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 644. Правознавство. С. 82.

² Калюжний Р. А., Атаманчук І. В. Розвиток процесуального права України. Київ: МП «Леся», 2015. С. 7.

цедурах вирішення спору. Зрозуміло, що на той час не могло йтися про жоден поділ процесу на стадії. Зазвичай процес ініціювався стороною, яка вважала свої права порушеними. Розгляд справи відбувався на ринковій площі, де у присутності судді після викладу скарги позивача сторони, або, як їх ще називали, сутяжники чи суперники, доводили свою правоту³.

У підсумку, цей період часу цікавий появою основних уявлень про сутність цивільного судочинства в умовах фрагментарного правового регулювання й формування державної влади, прообразів сучасних правових явищ, зокрема й тих, що стосуються підготовки справи до судового розгляду. На підтвердження цих слів можна звернутися до дослідження Є. Є. Лезіна, який, проаналізувавши проблему забезпечення доказів, прообраз цього інституту знаходить у процедурі огляду заподіяної шкоди сусідами, здійснюваної до початку судового процесу⁴.

Наступний етап розвитку нашої державності пов'язаний із перебуванням частини українських земель у складі Великого князівства Литовського й Речі Посполитої. Статути Великого князівства Литовського як перший європейський звід законів ознаменували значну роботу із систематизації місцевих звичаїв і правил. Так само судочинство ґрунтувалося на ініціативі сторін щодо збору необхідних доказів і їх змаганні перед судом⁵. За свідченням Я. Падоха, ще до моменту передачі справи судді для розгляду сторони нерідко проводили попереднє розслідування, виконували різні важливі дії, спрямовані на виявлення злочинця або розшук утраченої речі, на забезпечення доказів або оскарження (як у суді, так і поза судом) певних фактів і, нарешті, на судове забезпечення правезу⁶.

Однак у досліджуваній період також не виокремлюється підготовка справи до судового розгляду як самостійна стадія судового процесу, увага законодавця більше акцентована на окремих процесуальних аспектах, пов'язаних із викликом свідків, засобами доказування, примиренням сторін. У цілому законодавство Великого князівства Литовського закріплювало еволюційний шлях розвитку цивільного судочинства, одночасно з посиленням державної влади і публічних засад управління⁷.

³ Тимченко Г. П. Принципи цивільної юрисдикції: теорія, історія, перспективи розвитку. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. С. 46.

⁴ Лезін Є. Є. Забезпечення доказів в цивільному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. С. 27.

⁵ Немировська О. В. Принцип змагальності сторін та його реалізація в судовій практиці: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1999. С. 15-16.

⁶ Падох Я. Суди й судовий процес старої України. Нариси історії. *Записки наукового товариства ім. Шевченка*. Т. 209. Історично-філософічна секція. Правничка комісія ч. 5. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто-Львів. 1990. С. 51.

⁷ Ковальова С. Г. Еволюція судової системи і судочинства на українських землях Великого князівства Литовського: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Одеська національна юридична академія. Одеса, 2004. С. 9.

Аналізуючи етапи розвитку судових процедур і підготовчого провадження, ми не можемо оминати увагою період національно-визвольного руху нашого народу, який ознаменував етап відродження української держави й появу Гетьманщини як унікального явища у вітчизняній історії. Незважаючи на труднощі, якими супроводжувалося все правління Б. Хмельницького, саме в цей час були здійснені основні структурні перетворення судової системи. Були сформовані суд Гетьмана, суд Ради генеральної старшини, Генеральний військовий суд, Генеральна військова канцелярія як суди вищих інстанцій. На місцях функціонували полкові, сотенні, магістратські, ратушні, копні й сільські та доменіальні суди. Крім цього, до системи судових органів Гетьманщини входили, на правах спеціалізованих юрисдикцій, духовні, цехові, ярмаркові, митні, третейські суди, а також суд грецького Ніжинського братства⁸.

Як показали наступні події, перетворення судової влади так до кінця й не були здійснені. В умовах постійної боротьби розбудовувалася українська державність періоду Гетьманщини. Судова система, звичайно, не була здатна усунути суперечності, що виникали, і не могла ослабити вплив російського самодержавства на державний суверенітет Гетьманщини⁹. Кінець XVIII століття ознаменувався на Лівобережній Україні практично повною експансією російського законодавства. Імперське панування передбачало ліквідацію Генерального суду і запровадження в кожній губернії повітових судів¹⁰.

Що стосується Західної України, то доля цих земель цілком залежала від політики інших держав. Так, землі Галичини входили до складу Польщі, Закарпаття після недовгого перебування в Трансільванському князівстві опиняється під владою монархії Габсбургів, Буковина перебувала під юрисдикцією Молдавського князівства¹¹.

Враховуючи знаходження значної частини земель сучасної України під повним впливом російського законодавства, звернемося до нормативних актів Російської імперії XVIII століття, які дають можливість оцінити цивільне судочинство на предмет наявності підготовчих судових процедур.

⁸ Биркович О. І. Судова система Української держави (Гетьманщини) 1648-1657 рр.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. С. 6.

⁹ Гамбург Л. С. Судові реформи в лівобережній Україні (Гетьманщині) XVIII ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2000. С. 5.

¹⁰ Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. Київ: Товариство «Знання», КОО, 1999. С. 190.

¹¹ Історія держави і права України: підручник. У 2 т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. Т. 1. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. С. 188.

Російське самодержавство, звичайно ж, не було зацікавлено у функціонуванні демократичного цивільного судочинства. На противагу змагальності цивільного процесу в основу судового порядку були покладені широкі слідчі засади. Надалі законодавство Російської імперії аж до відомих реформ середини ХІХ століття так і не стало провісником демократичних змін держави й суспільства. Знову створена комісія з розробки нових судових Статутів, вказуючи на концептуальні відмінності змагальної і слідчої форми цивільного процесу¹². Проект Статуту цивільного судочинства відобразив думку прихильників змагального процесу і передбачив широкі права сторін з ініціації судочинства й участі в розгляді справи, доказування своєї правоти, оскарження судових рішень¹³.

Сьогодні для багатьох дослідників затребуваним є вітчизняний досвід законотворчості. Робляться спроби оцінити вплив Статуту цивільного судочинства Росії 1864 року в глобальному контексті розвитку цивільної правової процедури¹⁴. Звернемося до положень СЦС, з'ясуємо, що принесла судова реформа в порядок провадження спірних справ, які особливості процедур підготовки справи були закріплені.

Уперше у вітчизняному правознавстві законодавець виокремлював попередню письмову підготовку цивільних справ. Згідно зі ст. 314-316 СЦС, число змагальних паперів, які подаються сторонами, обмежується чотирма – по дві з кожної сторони. Такими паперами є позовне прохання, відповідь, заперечення і спростування. До строку, призначеного для явки до суду, відповідач зобов'язаний надати до суду письмову відповідь на позовне прохання, у якій повинно бути висловлено позитивно, визнає чи заперечує відповідач вимоги позивача, і ті обставини, на яких дана вимога ґрунтується. У відповіді повинні бути викладені обставини, на яких ґрунтується спір відповідача, і наведені докази, що підтверджують спір (ст. 314-316 СЦС)¹⁵.

Починаючи з ХVІІІ століття на західних територіях сучасної України діє законодавство Австрійської імперії (цивільний процесуальний кодекс

¹² Журнал соединенных департаментов законов и гражданских дел Государственного совета. 1859. № 50. С. 13.

¹³ Коротких М. Г. Судебная реформа 1864 г. в России (сущность и социально-правовой механизм формирования): дис. ... д-ра юрид. наук. Воронеж, 1989. С. 105.

¹⁴ Микеленас Валентина. Устав гражданского судопроизводства России 1864 г. как пример «европеизации» гражданского процесса. *Судебные уставы Российской империи 1864 года: влияние на современное законодательство Литвы, Польши, России, Украины, Финляндии* (к 150-летию Судебной реформы. 20 ноября 1864 г. – 20 ноября 2014 г.): Сб. науч. ст. / под ред. Д.Я. Малешина. Москва: Статут, 2014. С. 14-15.

¹⁵ Устав гражданского судопроизводства от 20 ноября 1864 года. *Вестник гражданского процесса*. № 1. 2012. С. 157-175; № 2. С. 158-162; № 3. С. 142-160; № 6. С. 149-161.

1796 і 1825 років)¹⁶. Середина XVIII століття ознаменувалася для Австрії участю в розробці Цивільного процесуального кодексу для всіх німецьких держав. Незважаючи на серйозні розбіжності із Пруссією, яка наполягала на використанні як базисного Ганноверського цивільного процесуального кодексу 1850 року, Австрією був розроблений власний ЦПК¹⁷.

Закріплюючи змагальний і усний порядок ведення процесу, австрійський законодавець особливу увагу приділив здійсненню підготовчого провадження. Підготовче провадження перед відрядженим для цього членом суду може бути призначено: 1) якщо предметом справи є розрахунки, згідно з якими розгляду підлягає спір за значною кількістю окремих статей; 2) якщо через значний обсяг або складність обставин, зазначених у змагальних паперах сторін, для пришвидшення і спрощення словесного змагання вбачається необхідним попередньо підготувати матеріал для розгляду; 3) якщо сторони на підтвердження обставин, що мають вирішальне значення, посилаються на докази, перевірка яких не може бути зроблена під час словесного змагання або перевірка яких ускладнила й уповільнила б словесне змагання, особливо якщо сторони посилаються на свідків, що живуть на відстані від місця знаходження суду, або які, зважаючи на обставини справи, повинні бути допитані на самому місці.

У підготовчому провадженні відряджений член суду за допомогою опитування сторін і вислуховування їх словесних пояснень роз'яснює всі спірні за змістом змагальних паперів вимоги й усі обставини, що наводяться сторонами на підтвердження або спростування цих вимог, і фіксує зазначені вимоги й обставини у протоколі зі вказівкою наведених сторонами доказів і наданих ними щодо доказів пояснень¹⁸.

Розпад імперій у XX столітті ознаменувався появою на карті Європи нових держав. Значна частина України виявилася під впливом радянської влади й законодавства. Перші ЦПК УРСР підготовку справи до судового розгляду як стадію цивільного процесу, звичайно ж, прямо не згадували. Однак закон побічно підтверджував можливість здійснення низки процесуальних дій, що мають підготовчу природу. Зокрема, суд мав право, якщо визнає за необхідне, залежно від складності справи, витребувати від позивача копії позовної заяви й усіх доданих до неї документів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі на боці від-

¹⁶ Гетманцев О. В. Формування та розвиток цивільного процесуального законодавства в Україні: питання історичної періодизації. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 644. Правознавство. С. 85.

¹⁷ Лукин Ю. М. Австрійський Устав гражданского судопроизводства 1895 года и судебная система Австрии: история и концептуальные основы. *Вестник гражданского процесса*. № 6. 2014. С. 122-123.

¹⁸ Австрійський Устав гражданского судопроизводства 1895 г. *Вестник гражданского процесса*. 2015. № 4. С. 143-145.

повідача; задовольнити окремі прохання сторін про виклик свідків, видачу свідоцтв для одержання документів або довідок; виконувати необхідні перевірочні дії щодо наданих доказів за допомогою огляду на місці, виклику знаючих осіб (експертів), виклику й допиту свідків і перевірки письмових документів¹⁹.

Широка кодифікація радянського законодавства, здійснена в середині ХХ століття, ознаменувалася прийняттям нового ЦПК УРСР. Цей кодекс уперше нормативно виокремив підготовку цивільних справ до судового розгляду як самостійну стадію цивільного процесу. В главі «Підготовка справи до судового розгляду» законодавець указав на перелік необхідних підготовчих дій і строки їх проведення.

Відповідно до ст. 143 ЦПК після прийняття позовної заяви суддя проводить підготовку справи до судового розгляду, метою якої є забезпечення своєчасного й правильного вирішення справи. При цьому суддя здійснює такі дії:

1) опитує позивача по суті заявлених ним позовних вимог, з'ясовує в нього можливі з боку відповідача заперечення і, якщо це необхідно, пропонує позивачеві надати додаткові докази, а також роз'яснює йому всі процесуальні права й обов'язки позивача;

2) у разі потреби викликає відповідача для попереднього опитування з приводу обставин справи, з'ясовує можливі з його боку заперечення проти позову, пояснює йому всі його процесуальні права й обов'язки;

3) вирішує питання щодо залучення або вступу в справу співучасників, третіх осіб і опитує допущених у справу третіх осіб;

4) вирішує питання щодо участі у справі прокурора і залучення до участі у справі належного органу державного управління або громадської організації;

5) вирішує питання щодо допущення до участі в судовому розгляді представника громадської організації або трудового колективу;

6) вирішує питання виклику свідків у судові засідання;

7) вирішує питання щодо проведення експертизи з урахуванням думки осіб, що беруть участь у справі,;

8) у невідкладних випадках проводить огляд на місці із повідомленням осіб, що беруть участь у справі,;

9) надсилає іншим судам доручення в порядку, передбаченому Кодексом;

10) роз'яснює сторонам можливість звернення до третейського суду для вирішення спору й наслідки такої процесуальної дії;

11) витребує письмові й речові докази або надає особам, що беруть участь у справі, повноваження на одержання цих доказів і

¹⁹ Гражданский процессуальный кодекс УССР. Москва: Госюриздат, 1950. С. 28-29, 38.

надання їх до суду, а також за їх клопотанням вживає заходи щодо забезпечення доказів.

Незважаючи на низку позитивних характеристик даного Кодексу й інституціональне формування підготовчої стадії процесу, сама модель правосуддя в цивільних справах обумовлювала значну своєрідність процесуальної діяльності. Спроби створити систему правосуддя, відмінну від європейських країн, призвели до концепції активності суду в сфері процесуальних прав сторін, надмірної участі прокурора й низки державних органів, що ніби пов'язувалося з необхідністю захисту суспільних інтересів²⁰.

Повернення Україною своєї державності неминуче порушило питання формування незалежної й самостійної судової влади. Фактично це один із ключових викликів для сучасної України. ЦПК України 2004 року принципово відрізнявся від попереднього ЦПК структурою, змістом процесуальних норм, запровадженням нових процедур, розширенням процесуальних прав учасників процесу і гарантій їх забезпечення та ін. У новому ЦПК передбачено нову мету й завдання; запроваджено засади змагальності; забезпечено активність сторін; деталізовано інститут доказів і доказування; передбачено нові інститути і процедури; удосконалено систему оскарження судових рішень тощо²¹.

ЦПК України 2004 року щодо до підготовки справи запровадив нову термінологію – провадження у справі до судового розгляду. Законодавство передбачало: обов'язок суду невідкладно надсилати особам, що беруть участь у справі, копію постанови про відкриття провадження у справі; право відповідача подати письмове заперечення проти позову; строк і порядок проведення попереднього судового засідання; процедуру надання сторонами доказів у справі; процесуальну форму забезпечення доказів; підстави забезпечення позову; строки призначення справи до судового розгляду.

Редакція Закону України № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 року запровадила низку змін у процедури підготовки справи, знову зробивши затребуваною дискусію про завдання цієї стадії провадження й зміст цивільних процесуальних дій.

Shapoval Mykola. Historical and legal discourse of development preparatory proceedings in civil proceedings

The article is devoted to the historical aspects of the formation of the process of preparing civil cases for trial as a stage of civil proceedings. It is noted that at various times Ukrainian lands were forced to be part of numerous state entities, feeling a

²⁰ Малешин Д. Я. Гражданская процессуальная система России: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.15; МГУ. Москва, 2011. С. 162 – 163.

²¹ Гетманцев О. В. Цит. праця. С. 86.

constant desire to eradicate the whole national and to lose the identity of the Ukrainian people.

The beginning of the formation of the classic form of the civil process dates from the IX-X centuries – the period of the formation of law of the Kiev Rus. The *Ruska Pravda* (codification of law of that period) was based on self-defense and self-government as forms and procedures of dispute resolution and enshrined the unity of the criminal and civil process. At that time, it could not be about any division of the process at the stages. This period of time is interesting for the emergence of basic ideas about the essence of civil justice in the context of fragmentary legal regulation and the formation of state power, prototypes of modern legal phenomena, including those related to the preparation of the case for trial.

It is substantiated that the Statutes of the Grand Duchy of Lithuania did not separate the preparation of the case for trial as an independent stage of the trial, the attention of the legislator is more focused on certain procedural aspects related to the call of witnesses, means of proof, reconciliation of the parties.

The Ukrainian statehood of the Hetmanate period was built in the conditions of constant struggle. The judicial system was not capable of eliminating the controversy that arose and could not weaken the influence of the Russian autocracy on the state sovereignty of the Hetmanate. The end of the eighteenth century was marked on the Left Bank of Ukraine by the almost complete expansion of Russian legislation. As for Western Ukraine, the fate of these lands was entirely dependent on the policies of other states.

The Russian autocracy was not interested in the functioning of democratic civil justice. In contrast to the competitiveness of the civil process, extensive investigative principles were laid at the heart of the judicial process. The draft Civil Procedure Charter of 1864 reflected the opinion of the adherents of the competition process and envisaged the broad rights of the parties to initiate justice and participate in the trial. For the first time in domestic law, the legislator singled out the stage of preliminary written preparation of civil cases.

Since the eighteenth century, the laws of the Austrian Empire have been in force in the western territories of modern Ukraine. In establishing the competitive and oral procedure, the Austrian legislator paid particular attention to the preparatory proceedings.

The first Civil Procedural Codes of the USSR did not define the preparation of a case for trial as a stage of a civil process directly. However, the law indirectly confirmed the possibility of carrying out a number of procedural actions having a preparatory nature. The broad codification of Soviet law, made in the mid-twentieth century, was marked by the adoption of the new Civil Procedural Code of the USSR. For the first time, this code has normatively distinguished the preparation of civil cases for trial as an independent stage in civil proceedings. In the chapter «Preparation of the case for trial» the legislator indicated the list of necessary preparatory actions and the terms of their conduction.

Since Ukraine's return to statehood, it has become necessary to form an independent judiciary. The CPC of Ukraine of 2004 was fundamentally different from the previous CPCs in terms of structure, content of procedural norms, introduction of new procedures, extension of procedural rights of participants of the

process and guarantees of their provision. The wording of Law No. 2147-VIII of October 3, 2017, introduced a number of changes to the procedures for preparation of the case for consideration and again made relevant the debate on the tasks of this stage of the proceedings and the content of the civil procedural actions.

Key words: preparation of civil cases for trial, court, participants in the process, lawsuit, stage of the civil process.

УДК 347.13

Реалізація правил підсудності цивільних справ і наслідки їх порушення

А. П. Задорожна,
кандидат юридичних наук,
директор Департаменту з питань люстрації
Міністерства юстиції України

На практиці доволі часто трапляються випадки, коли позивач звертається до суду, що не має повноважень розглядати відповідну цивільну справу. Порушення правил підсудності призводить до того, що особа (наприклад, відповідач) позбавляється можливості розгляду її справи саме в уповноваженому суді як «суді, встановленому законом», що є порушенням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Підсудність як правове явище має не лише статичний аспект, а й динамічний, що розкривається при реалізації права на судовий захист в сфері цивільної юрисдикції.

Ключові слова: дотримання правил підсудності, підсудність, повернення позовної заяви, порушення правил підсудності, передачу цивільної справи суду.

Zadorozhna Anastasia. Implementation of rules of jurisdiction of civil cases and consequences of their violation

In practice, there are often cases where the plaintiff goes to court that does not have the authority to hear the relevant civil case. Violation of the rules of jurisdiction leads to the fact that a person (for example, the defendant) is deprived of the opportunity to consider his case in an authorized court as a «court established by law», which is a violation of Art. 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

© Задорожна Анастасія Петрівна – кандидат юридичних наук, директор Департаменту з питань люстрації Міністерства юстиції України